

BLAASSEXTETTEN VAN MOZART, BEETHOVEN EN POULENC

Wolfgang Amadeus Mozart 1756-1791

Serenade in Es KV. 375 (1782)

- I. Allegro maestoso
- II. Menuetto
- III. Adagio
- IV. Menuetto
- V. Finale: Allegro

Francis Poulenc 1899-1963

Sonate voor klarinet en fagot FP32 (1922)

- I. Allegro
- II. Romance
- III. Final

Ludwig van Beethoven 1770-1827

Sextet in Es op. 71 (1796)

- I. Adagio - Allegro
- II. Adagio
- III. Menuetto quasi allegretto
- IV. Rondo. Allegro

Er is geen pauze in het programma.

UITVOERENDEN

- Jelmer de Moed** klarinet
- Annemiek de Bruin** klarinet
- Bram van Sambeek** fagot
- Thomas Dulfer** fagot
- Hanna Guirten** hoorn
- Martijn Appelo** hoorn

Vanaf het midden van de achttiende tot de eerste decennia van de negentiende eeuw was het blaassextet of -octet de jukebox van West-Europa. Zo stonden Mozart en Beethoven bij elke festiviteit van de aristocratie klaar om bekende operafragmenten, bewerkingen van symfonieën of originele composities te leveren. Francis Poulenc deed er later zijn voordeel mee en gaf de blaasmuziek een moderne draai.

Verkapte sollicitatie

De Harmoniemusik, de muziek voor twee hoorns, twee fagotten en twee klarinetten en/of twee hobo's, nam helemaal een grote vlucht toen keizer Joseph II in Wenen zijn eigen Harmonie bestaande uit de beste musici van die tijd installeerde. Componisten leverden niet alleen bewerkingen van 'tophits' uit het operagenre en het symfonische repertoire, maar ook originele muziek voor de harmoniebezetting. Zo ontstonden er vele Divertimenti, Serenades, Sextetten en Octetten voor deze bijzondere blazersbezetting.

COMPONISTEN LEVERDEN NIET ALLEEN BEWERKINGEN VAN 'TOPHITS', MAAR OOK ORIGINELE MUZIEK VOOR DE HARMONIEBEZETTING.

Ook Mozart en Beethoven droegen naar hartenlust bij aan deze tendens, in de hoop om uiteindelijk bij de keizer in een goed blaadje te komen en aan het hof gespeeld te worden of zelfs een betrekking te krijgen. Hoewel Mozart zijn Serenade in Es KV 375 officieel schreef voor de festiviteiten rond de naamdag van Therese, de schoonzus van de Weense hofschilder Joseph Hickel, was het wel degelijk een verkapte sollicitatie. De viering van de naamdag, de dag van de heilige naar wie iemand vernoemd is, was in die tijd nog belangrijker dan het vieren van een verjaardag en op 15 oktober 1781, de naamdag van de patroonheilige van schrijvers en kantwerkers Sint Theresa van

Ávila, was het een drukte van belang rond Hickel en zijn schoonzus. Ook Johann Kilian von Strack zou zijn opwachting maken en om hem ging het Mozart. Von Strack fungeerde als de 'impresario' van keizer Joseph II en was een belangrijke poort naar het keizerlijke hof voor musici en componisten.

Verrassing

We weten dit dankzij een brief van Mozart aan zijn vader waarin hij enthousiast berichtte dat hij op zijn eigen naamdag, 31 oktober 1781, geféteerd werd door een zestal blazers. 'Om 11 uur 's avonds kreeg ik een serenade door twee klarinetten, twee hoorns en twee fagotten die mijn eigen muziek speelden: ik had het voor de naamdag van St. Theresa geschreven voor de schoonzus van Herr von Hickel, de hofschilder, in wiens huis het voor het eerst werd opgevoerd. De zes heren die het uitvoerden zijn arme bedelaars die toch aardig samenspelen, vooral de eerste klarinettist en de twee hoornisten. Maar mijn belangrijkste reden om het te schrijven was om de heer von Strack, die daar elke dag komt, iets van mijn compositie te laten horen. En dus heb ik het nogal zorgvuldig samengesteld. Het werd ook goed ontvangen en die dag op drie verschillende plaatsen gespeeld; als ze het op de ene plek hadden uitgespeeld, werden ze ergens anders naartoe gebracht en betaald om het opnieuw te spelen. Nu gaven ze me, net toen ik op het punt stond me uit te kleden om naar bed te gaan, de heerlijkste verrassing ter wereld.'

'OM 11 UUR 'S AVONDS KREEG IK EEN SERENADE DOOR TWEE KLARINETTEN, TWEE HOORNS EN TWEE FAGOTTEN DIE MIJN EIGEN MUZIEK SPEELDEN.'

Mozart had overigens geen succes bij Von Strack. Er is wel gesuggereerd dat daar persoonlijke redenen achter zaten, want de goede man kan onmogelijk onbewogen zijn gebleven bij het horen van de vijf delen van de Serenade KV 375 die Mozart een jaar later met toevoeging van twee

hobo's ook bewerkte voor blaasoctet. Het werk is symmetrisch gecentreerd rond het meeslepende Adagio dat aan beide kanten geflankeerd wordt door een Allegro en een Menuet en trio.

Jeugdwerken

Voor Francis Poulenc was de jukeboxfunctie niet meer nodig. Wel maakte hij zich in zijn jonge jaren zorgen over zijn gebrek aan een formele muzikale training. Hij besloot daarop, na een suggestie van Darius Milhaud, te gaan studeren bij Charles Koechlin. In die periode bestudeerde hij ongetwijfeld de sextetten van Mozart en Beethoven en scherpste hij zijn eigen vaardigheden om te schrijven voor blaasinstrumenten aan met de Sonate voor twee klarinetten (1918), de Sonate voor hoorn, trompet en trombone uit 1922 en de Sonate voor klarinet en fagot uit hetzelfde jaar. Poulenc noemde ze 'jeugdwerken' en verwees naar de sonates van Debussy en de achttiende eeuwse Franse sonate als belangrijkste inspiratiebron. De Sonate voor klarinet en fagot is een kort driedelig werk volgens de snel-langzaam-snel-opzet waarin invloeden van Stravinsky, de jazz en Les Six duidelijk aanwezig zijn.

Oefening

Voor Ludwig van Beethoven was het blazers repertoire en vooral de harmoniemuziek net als bij Poulenc in eerste instantie een manier om de regels van de muziek in zijn vingers te krijgen. Anderzijds was het ook een manier om hem financieel te helpen. Hoe meer hij bewerkte voor harmonie van zijn eigen of andermans werk, hoe meer inkomen. Toch schreef hij zijn Sextet in Es op. 71 voor twee klarinetten, twee hoorns en twee fagotten hoogstwaarschijnlijk niet in opdracht van wie dan ook. Het was ongetwijfeld in 1796 vooral een oefening om zich de textuur, die hij al eerder bij Johann Christian Bach en in het werk van Mozart gehoord had, eigen te maken. Een textuur die Beethoven nadien geregeld in zijn eigen werk toepaste, ook in concerten en symfonieën zoals het Eerste

pianoconcert en de Negende symfonie. Het werk lijkt in elk geval niet bedoeld voor een speciale gelegenheid, want het bleef uiteindelijk zo'n tien jaar op de plank liggen.

Benefietconcert

Pas in april 1805 haalde Beethoven het van stal voor een benefietconcert voor zijn goede vriend en violist Ignaz Schuppanzigh. De Allgemeine musikalische Zeitung schreef in een recensie van het concert over het Sextet: 'Een compositie die schittert door zijn levendige melodieën, ongedwongen harmonieën en een schat aan nieuwe en verrassende ideeën.' Of dit een bewust ironische opmerking was omdat de recensent wist dat het werk al bijna tien jaar oud was en Beethovens meest recente werken niet altijd op bijval konden rekenen omdat men ze te ingewikkeld vond, of omdat de auteur van het stuk gewoon niet beter wist, is nooit duidelijk geworden.

**HET MEEST KENMERKENDE IS DE
MANIER WAAROP BEETHOVEN DE
INSTRUMENTEN HUN EIGEN ROL
LAAT SPELEN TERWIJL ZE ALLEMAAL
GELIJKWAARDIG ZIJN.**

Het zou in elk geval nog eens vijf jaar duren eer Beethovens uitgever Breitkopf de moed had het stuk uit te geven. Vandaar dat het opusnummer suggereert dat het stuk in de tijd van de Vijfde en Zesde symfonie is geschreven, terwijl het echt gaat om Beethovens vroege schreden op het componistenpad. Het meest kenmerkende is de manier waarop Beethoven de instrumenten hun eigen rol laat spelen terwijl ze allemaal gelijkwaardig zijn. Verder bestaat het Sextet uit de klassieke vier delen met een opwekkend Allegro compleet met langzame inleiding, een Adagio, een Menuet en Trio en een denderende finale in rondovorm.

Paul Janssen

OVER DE MUSICI

Klarinettist **Jelmer de Moed** was winnaar van o.m. het Prinses Christina Concours en laureaat van het Grachtenfestival 2021; als finalist van Dutch Classical Talent 2021 was in het juryrapport over hem te lezen: "Een geraffineerde performer, die het hele kleurenpalet van de klarinet laat horen."

Klarinettist **Annemiek de Bruin** was laureaat bij het Prinses Christina Concours 2013 en werd daar verkozen tot "Classic Young Master". Zij was academist van het Koninklijk Concertgebouworkest en remplaceert tegenwoordig bij diverse Nederlandse orkesten; zij maakt deel uit van het Chimaera Trio.

Fagottist **Bram van Sambeek** was winnaar van de Nederlandse Muziekprijs 2009 en in 2011 won hij een Borletti Buitoni Trust Award. Van 2002-2011 was Bram solofagottist van het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Hij bracht verschillende cd's uit die zijn veelzijdigheid goed weergeven; van werken uit de vroegste geschiedenis van de fagot

tot een rock album. Fagottist **Thomas Dulfer** was Young Artist in Residence van NJO Muziekzomer 2019. Hij studeerde Cum Laude af aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag; deed vervolgens zijn master bij coryfee Bram van Sambeek in Keulen; hij staat bekend om zijn creatieve programmeringen.

Hoornist **Hanna Guirten** voltooide in 2015 haar bachelor bij Herman Jeurissen aan het Conservatorium van Amsterdam. Zij vervolgde haar studie aan de Hochschule für Musik "Franz Liszt" in Weimar. Vanaf 2018 is Hanna solo-hoornist van het Noord Nederlands Orkest en remplaceert zij ook regelmatig bij o.m. het Residentieorkest en het Koninklijk Concertgebouworkest. Hoornist **Martijn Appelo**, solo-hoornist van het Orkest van de Koninklijke Luchtmacht, studeerde aan de conservatoria van Rotterdam en Keulen. Hij remplaceert bij diverse Nederlandse symfonie orkesten. Daarnaast is hij regelmatig te gast bij het Nederlands Blazers Ensemble, Ensemble Ludwig en Camerata RCO.

MEER KAMERMUZIEK

DINSDAG 9 MEI
BARBICAN QUARTET
LIEFDESMANIFEST

DONDERDAG 25 MEI
QUATOR ÉBÈNE
SCHUMANN'S EERSTE STRIJKKWARTET

ZONDAG 28 MEI
FINALE DUTCH CLASSICAL TALENT 2023
DUTCH CLASSICAL TALENT